

מסכת יבמות

פרק ששה עשר האשה בתרא

דף קי"ט

האשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים

שתי נשים נשואות לאיש אחד, שיש לו אחים ואין לו בנים, והלך האיש עם אחת מנשיו למדינת הים, ולאחר זמן באו ואמרו לאשה שנשארה כאן, מת בעליך.

כבר נתבאר, שהאומרים מת בעלה, נאמנים, והרי זו בחזקת אלמנה, ומכל מקום, מבואר במשנתנו, שאף שבשעה שיצא בעלה היתה בחזקת שבמותו תהא זקוקה לייבום, כי לא היו לו בנים, מאחר שהלך עם צרתה, יש לחוש לכך שצרתה נתעברה לו, ומאחר שכל מה שתלד לו, בין זכרים ובין נקבות, מועיל לפטורה מהייבום, יש לחוש לכך שנתפטה מהייבום, ומחמת הספק הזה לא תנשא לאחר, [שמא היא זקוקה לייבום], ולא תתייבם, [שמא היא אסורה לו], עד שתדע אם צרתה מעוברת או לא.

והקשו על הדין הזה, הלא רוב נשים מתעברות ויולדות, ואם כן וודאי ילדה צרתה במדינת הים, וזו שכאן אינה זקוקה לייבום, אלא מותרת לכל אדם.

- ומתחילה תירצו, שלא אמרו חכמים שבספק הולכים אחר הרוב אלא ברוב שנמצא לפנינו, וניתן למנותו, כדין תשע חנויות וסנהדרין שיתבאר בעזה"י להלן, אבל רוב שאינו בפנינו למנותו, אין הולכים אחריו בוודאי, אבל חוששים לו.

ודחו זאת, כי בוודאי דעת חכמים, שהולכים אחר הרוב גם ברוב שאינו לפנינו למנותו, ואם כן, לדעת חכמים, האשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים, ובאו ואמרו לה מת בעלך, מותרת זו שכאן לכל אדם, כי וודאי ילדה צרתה במדינת הים, ואין זקוקות לייבום.^א

- ואמרו שמשנתנו האומרת שאין ללכת אחר הרוב, ויש להסתפק אם ילדה צרתה או לא, היא כדעת רבי מאיר, החושש בכל מקום למיעוט^ב, ולכן לדעתו,

^א ואם תאמר, אמאי לא מוקי לה נמי כרבנן, וכי אזלי רבנן בתר רובא, היינו בדלא תלי במעשה, אבל דתלי במעשה לא אזלינן בתר רובא דכי האי גוונא משני בבכורות. ויש לומר דהכא כרבה דלית ליה ההוא שינויא. אי"נ אין חשוב תלי במעשה אלא ממילא הוא בא שאדם נזקק לאשתו. [תוס']

^ב בפרק הכל שוחטין, גבי כותים, שגזר על כל כותים, משום אותם שמצאו דמות יונה בהר גריזים, והשתחוה לה. [רש"י]. מיהו אנו לא קיימא לן כרבי מאיר ... ומיהו אי לא חייש רבי מאיר למיעוט מהתורה אפילו היכא דאיכא חזקה בהדיה, אלא מדרבנן, הוה אתי שפיר ... [תוס']. תימה היכי פליג רבי מאיר, והכתוב אחר רבים להטות. ועוד היכא אשכחן דפליגי רבי מאיר ורבנן בתשע

יש לחוש שמא לא ילדה הצרה במדינת הים, וזו שבכאן ספק זקוקה, ולא תינשא ולא תתייבם.

- ומתוך קושיה שהקשו, ביאר רבא ענין זה, ואמר, שבדין זה, החזקה אומרת שהיא זקוקה לייבום, שהרי כשיצא הבעל לא היה לו בן, והרוב אומר שאינה זקוקה לייבום כי רוב נשים יולדות, ואם כן ילדה הצרה זרע הפוסט מייבום, אלא שלדעת רבי מאיר יש לחוש למיעוט שאינן יולדות, האומר שלא ילדה צרתה, ואם כן עדיין היא זקוקה לייבום, ומיעוט זה מצטרף לחזקה כנגד הרוב, ובכך נעשה הספק שקול, ולכן היא חולצת ולא מתייבמת.

ומכל מקום, גם לדעת רבי מאיר, אין להסתפק בזו שכאן אם היא זקוקה או לא, אלא כשלא ידוע אם נתעברה צרתה או לא, אבל אם יודע לזו שבכאן שצרתה הידועה אינה מעוברת, מותר לזו שכאן להתייבם, ואין לה לחוש, שמא נשא בעלה אשה שלישית במדינת הים, והיא ילדה לו בנים.

האשה שהלך בעלה וחמותה למדינת הים

האשה שהיתה נשואה לאיש, ולא היו לו בנים ולא אחים, והלך האיש ואמו למדינת הים, ובאו ואמרו לה מת בעליך.

הרי זו מותרת לכל אדם, ואינה צריכה לחשוש שילדה חמותה בן במדינת הים, והרי הוא אחי בעלה, והיא זקוקה לו לייבום.

והסיבה לכך, כי אין הוולד של חמותה זוקק אותה לייבום אלא אם כן היה זכר בן קיימא, והלא אפילו נודע שנתעברה חמותה, רוב הסיכויים שלא ילדה זכר בן קיימא, שהרי רק מיעוט מהלידות, הן לידות זכרים בני קיימא, [שמכל העיבורים מחצה הם זכרים, וחלק ממחצה זכרים הם נפלים, ונמצא שזכרים בני קיימא הם מיעוט מכל העיבורים].

והקשו על כך, הלא משנתנו כדעת רבי מאיר, החושש אף למיעוט, ואם כן, מאחר שמיעוט נשים יולדות זכר בן קיימא, יש לחוש שילדה החמות זכר בן קיימא, והכלה זקוקה לו, ולא תהא מותרת לשוק.

- ותירצו, שהסיבה לכך שבדין זה לא חשש רבי מאיר למיעוט, ואמר שהכלה מותרת לשוק, ואינה חוששת שילדה חמותה זכר בן קיימא, כי מתחילה כשיצאה החמות, לא היה לה וולד, והיתה הכלה בחזקת שלא תהא זקוקה לייבם, ובאופן שהחזקה שלא להיות זקוקה, אין לחוש למיעוט, להוציא אותה מחזקתה, ורק כשהספק שקול, חוששים למיעוט.

- ומתוך קושיה שהקשו, ביאר רבא ענין זה, ואמר, שבדין זה החזקה אומרת שאינה זקוקה לייבום, שהרי כשיצא הבעל לא היה לו אח, וכמו כן הרוב אומר שאינה זקוקה לייבום, כי אפילו אם נתעברה החמות, זכרים בני קיימא הם מיעוט מהעיבורים, ומאחר שהחזקה והרוב אומרים שאינה זקוקה לייבום, אין אנו חוששים למיעוט היולדות זכרים בני קיימא, להוציא מידי החזקה והרוב, כי מיעוט שכנגד חזקה ורוב נחשב מיעוט של מיעוט, ולמיעוט של מיעוט מודה רבי מאיר שאין לחשוש.

חנויות, הא לא אשכחן דפליגי אלא בקטן וקטנה. ושמא לאו דוקא נקט תשע חנויות וסנהדרין, אלא כגון מיעוטא דפליגי בחולין. [תוס']

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת **אלישבע שולביץ ע"ה**
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 19
מסכת יבמות ק"ט-קכ"ב
ט' שבט - י"ב שבט

ולדעת תנא קמא, כל זה כשיצאה חמותה ריקנית אבל **אם בשעה שיצאה חמותה, כבר היתה חמותה מעוברת, באופן הזה יש לחוש שמא ילדה חמותה בן זכר**, ומחמת הספק לא תינשא האשה לאחר ולא תתייבם.

ורבי יהושע חולק, ואומר, שגם כשיצאה חמותה מעוברת, אין האשה צריכה לחשוש שילדה חמותה זכר בן קיימא, שהרי מיעוט לידות הן של זכר בן קיימא, כפי שנתבאר, ולכן היבמה מותרת להינשא לאחרים.

רובא דאיתא קמן

א. תשע חנויות.

כשמצאו בעיר חתיכת בשר, ויש בעיר תשע חנויות המוכרות בשר כשר, ואחת מוכרת בשר נבילה, יש לתלות שהבשר הנמצא בעיר, בא מהרוב ולא מהמיעוט, והוא כשר.

ב. סנהדרין.

כשיש מחלוקת בין דייני סנהדרין, כגון שנים עשר מזכים, ואחד עשר מחייבים, הולכים אחר הרוב, שנאמר "אַחֲרַי רַבִּים לְהִטּוֹת" (שמות כ"ג ב').

יבום וחליצה בקטן וקטנה

לדברי רבי מאיר **קטן וקטנה לא חולצים** ולא מייבמים.

אמרו לו לרבי מאיר, יפה אמרת שאין חולצים, **איש כתיב בפרשה** "וְאִם לֹא יִחַפֵּץ הָאִישׁ, וּמִקְשִׁינוֹ אִשָּׁה לְאִישׁ, אֲלֵא מִה טַעַם אֵין מֵיִבּוּמִים.

אמר להם, **קטן שמא ימצא סריס, קטנה שמא תמצא אילונית**, ונמצאו פוגעים בערוה.

וחכמים אומרים, שאין לחוש לכך, כי רוב קטנים לא ימצאו סריסים, ורוב קטנות לא ימצאו איילוניות, ויש לילך אחר הרוב, אף ברוב שאינו בפנינו למנותו.

ספק איסור כרת וספק איסור לאו

נתבאר, שהאשה שאין לבעלה בנים, והיא בחזקת שתהא זקוקה לייבם במותו, והלך הוא וצרתה למדינת הים, ובאו ואמרו שמת, יש לחוש שנתעברה צרתה, ונפטרה זו שבכאן מהייבום, ומחמת הספק, לא תינשא ולא תתייבם. והאשה שאין לבעלה בנים ולא אחים, ולכן היא בחזקת שלא תהא זקוקה להתייבם, והלך בעלה עם אמו למדינת הים, ובאו ואמרו שמת, אין אנו חוששים שמא ילדה חמותה בן, והיא זקוקה לו, אלא היא מותרת לכל אדם.

ולעיל כבר נתבאר דינים אלו וטעמם, ונתבאר שהם כדעת רבי מאיר.

אכן **לדברי רב נחמן אמר רבה בר אבוב**, טעם הדין השני, שהאשה מותרת להינשא לכל אדם, כי מעמידים אותה על חזקתה, שלא היתה זקוקה לייבום, ואף שיש לחוש שהיא זקוקה, מאחר שהחשש הזה הוא חשש איסור לא תעשה,

הלך בעלה וצרתה עד מתי לא תנשא

נתבאר, שהאשה שאין לבעלה בנים, והיא בחזקת שתהא זקוקה לייבם במותו, והלך הוא וצרתה למדינת הים, ובאו ואמרו שמת, יש לחוש שנתעברה צרתה, ונפטרה זו שבכאן מהייבום, ומחמת הספק, לא תינשא ולא תתייבם. לא תינשא לאחרים שמא היא זקוקה ליבמה, ולא תתייבם שמא אינה זקוקה לו והיא אסורה.

לדעת זעירי – מחמת הספק הזה, עליה להמתין **תשעה חודשים** אחר מיתת הבעל, ולאחר מכן תחלוץ ליבמה, וממה נפשך תהא מותרת להינשא לאחרים. שכן, אם לא ילדה צרתה, וזקוקה היא לייבם, הרי חלצה לו. ואם ילדה צרתה, ואינה זקוקה לייבם, אפילו בלא חליצה היא מותרת להינשא לאחרים. אמנם גם על ידי חליצה לא תוכל להינשא לאחרים אלא אחר תשעה חודשים, אבל בתוך תשעה חודשים אין לה תקנה. כל שלושה חודשים ראשונים היא אסורה להינשא לאחרים מחמת עצמה, שכן אפילו היתה יודעת בבירור שאינה זקוקה לייבם, עליה להמתין שלושה חודשים קודם שתינשא לאחר, כדין כל אשה שמת בעלה, שהיא צריכה המתנת שלושה חודשים בין בעל לבעל. וכל תשעה חודשים היא אסורה להינשא לאחר מחמת צרתה, כי יש לחוש שמא צרתה מעוברת, ואם כן החליצה אינה מועילה לפוטרה מהזיקה, אלא הוולד של צרתה, והוולד אינו פוטר אלא בלידתו. ואם כן מחמת הספק עליה, להמתין תשעה חודשים עד שתלד צרתה, ואז תחלוץ ליבמה, וממה נפשך תהא מותרת להינשא לאחרים.

ולדעת רבי חנינא – גם אחר תשעה חודשים לא תחלוץ ליבמה להוציא עצמה מכלל ספק זקוקה, אלא תמתין לעולם, עד שתדע אם יש וולד לצרתה או לא. והסיבה לכך, שאם תחלוץ מספק, מחמת חליצתה היא נאסרת לכהן, ואם לאחר מכן יתברר שצרתה ילדה, ולא היתה זקוקה לחליצה, יהיה צורך להכריז עליה שחליצתה לא היתה חליצה, והיא מותרת לכהן. ומאחר שאם תחלוץ עלולה לבוא לידי צורך הכרזה של היתר, אין לה לחלוץ כלל, כי יש לחוש שיהיו שישמעו שחלצה ונאסרה לכהונה, ולא ישמעו שהכריזו עליה שהיא מותרת, וכשיראו אותה נישאת לכהן, יאמרו, חלוצה נישאת לכהן.

^א דהא מידי דספיקא לאו הרחקה דרבנן היא בדבר המותר, דנימא לכרת עביד הרחקה, ללא לא עביד הרחקה בדבר המותר, דהכא שמא איסורא דאורייתא ממש קעביד. [רש"י].

ניתן לי בן ומת בעלי ואחר כך בני חולצת מספק

לעיל נתבאר, שמי שלא היה לבעלה בנים, ואם כן היתה בחזקת שכשימות בעלה תהא זקוקה לייבום, והלכה עם בעלה למדינת הים, וחזרה לבדה ואמרה, ניתן לי בן במדינת הים, ולאחר מכן מת בעלי, ואחריו מת בני, ואם כן מותרת אני לכל אדם ואיני זקוקה לייבום, כי כשמת בעלי היה לי בן, מאחר שכשיצאה היתה בחזקת שתהא זקוקה לייבום, אינה נאמנת להוציא עצמה מחזקתה, ולכן לא תינשא לשוק, ומכל מקום חוששים לדבריה, שמא האמת עמה, ואינה זקוקה לייבום, ולכן חולצת ולא מתייבמת.

לפי דברי זעירי, ניתן להעמיד דין זה בכל אופן, ואין לחוש שמא בסוף יבואו עדים, ויאמרו כדבריה, שהיה לה בן, ויתברר שחליצה שחלצה אינה כלום, שהרי לא היתה זקוקה, כי אם יארע כן, יכריזו עליה שחליצה שחלצה אינה כלום, ותהא מותרת לכהונה.

אבל לפי דברי רבי חנינא, אין לאשה לחלוץ באופן שעלול להתברר שהחליצה אינה כלום, ולסמוך על ההכרזה, כפי שנתבאר, ואם כן, כשיש לחוש שלבסוף יתברר שהיא מותרת לכהונה, אין לה לחלוץ, והדין הנ"ל, שהיא חולצת ולא מתייבמת, אמור באחד משני האופנים הבאים.

לדברי רב פפא, הדין הזה אמור בגרושה, כלומר באשה שקודם נישואין אלו כבר נתגרשה מאיש אחר, ובכך נאסרה לכהונה, ואם כן, אף אם יתברר כדבריה, שלא היתה זקוקה לייבום, והחליצה שחלצה אינה כלום, אסורה היא לכהונה, ואין לחוש שיאמרו חלוצה נישאת לכהן.

ולדברי רב חייא בריה דרב הונא, הדין הזה אמור באשה שאמרה, אני ובני ובעלי נחבאנו במערה, ואין איש עמנו, ושם מת בעלי ואחר כך בני, מאחר שלפי דבריה לא היו שם עדים, אין לחוש שיבואו עדים לומר כדבריה, ויתברר על פי עדותם שחליצה שחלצה לא היתה נצרכת.

שתי יבמות שכל אחת אומרת מת בעלי

שתי יבמות, כלומר שתי נשים הנשואות לשני אחים, ובאו שתיהן, וכל אחת אומרת מת בעלי. כל אחת נאמנת לעצמה, ולא ליבמתה. ולפיכך כל אחת מוחזקת כמי שמת בעלה, שהרי היא עצמה אומרת שמת. ודווקא בעלה אצלה בחזקת מת, אבל אחי בעלה אצלה בחזקת חי, כי יבמתה היא המעידה על אחי בעלה שמת, והיבמה אינה נאמנת להעיד לה, [שהיא מחמש הנשים שאינן נאמנות], ונמצא ששתיהן בחזקת זקוקות לייבומיהן, ואסורות להינשא לאחר.

היו עדים שחזקו דברי האחת, ואמרו שבעלה מת, אין הדבר מועיל לה כלל, שהרי גם בלא הם היא נאמנת לעצמה במה שאומרת בעלה מת, ואף על פי כן היא אסורה להינשא, משום שאצלה אחי בעלה בחזקת חי. אבל העדים הללו מועילים לשניה שאינם מחזקים דבריה, שהיא נאמנת על פי עצמה במה שאומרת שבעלה מת, ומעידים לה שגם אחי בעלה מת, ואם כן אינה זקוקה לייבום.

לא היו עדים לאף אחת, אבל היו בנים לאחת מהן, זו שיש לה בנים מותרת להינשא, שהרי במה שאומרת מת בעלי, נאמנת, ומאחר שיש לה בנים, אינה

זקוקה לייבום. וזו שאין לה בנים אסורה להינשא, כי אף שנאמנת לומר מת בעלי, עדיין היא זקוקה לייבום, מחמת אחי בעלה, שאצלה הוא בחזקת חי.

היו לאחת עדים, שחזקו דבריה, ואמרו בעלה מת, וגם היו לה בנים, ולשניה לא היו עדים שחזקו דבריה, וגם לא היו לה בנים, שתיהן מותרות. זו שהיו לה עדים ובנים מותרת מחמת בניה, שכן כשאמרה מת בעלי היא נאמנת שמת, ומאחר שיש לה בנים, אינה זקוקה לייבום. והשניה מותרת מחמת העדים, שכן כשאמרה מת בעלי, היא נאמנת שמת, ונזקקה לאחי בעלה, וכשבאו עדים ואמרו שמת אחי בעלה, נתברר שנפטרה מזיקתה, ומותרת לכל אדם.

נתייבמו ומתו הייבמים

נתבאר, שכששתי יבמות באות, וכל אחת אומרת מת בעלי, כל אחת נאמנת באמירתה לעצמה, ולא לחברתה, ואם כן, שתיהן בחזקת שמת בעליהן ולא אחיו, ושתיהן בחזקת זקוקות לייבום.

כשלא היו אלא שני האחים הללו, מאחר ששתיהן בחזקת זקוקות, כל אחת לאחי בעלה, אין להן תקנה להינשא, שהרי אחי בעליהן אינו כאן.

אבל כשהיה לאותם שני אחים אח נוסף והוא כאן, באופן הזה שתיהן זקוקות לו בוודאי, שהרי כל אחת נאמנת לומר שמת בעלה, ומאחר שאחיו קיים לפנינו, היא זקוקה לו, ואם כן שתיהן זקוקות לו, ומותרות להתייבם לו.

ונחלקו חכמים, מה הדין, אם לאחר שנתייבמו שתי היבמות לאח שהיה כאן, מת אותו אח.

לדעת תנא קמא – מאחר שאצל כל אחת אחי בעלה שאינו כאן בחזקת חי, הרי היא בחזקת זקוקה לו, ואסורה להינשא לאחר.

ולדעת רבי אלעזר – מאחר שכבר נעשה מעשה, שנתייבמה כל אחת על פי דבריה, שאמרה מת בעלי, מעתה נתקבלה העדות לגמרי, גם להועיל ליבמתה, ושני הבעלים הראשונים בחזקת מתים לשתיהן, ולפיכך כשמת זה שייבם אותן, מותרות הן להינשא לאחר, ואינן בחזקת זקוקות לאחי בעליהן שאינו כאן.

ונסתפק רבא מה טעמו של רבי אלעזר, האם לדעת רבי אלעזר בכל אופן האשה נאמנת בעדותה גם לצרתה^נ, [ואם כן, כשבאה אשה ואמרה שמת בעלה, צרתה מותרת מיד להינשא לאחרים]. או שלדעת רבי אלעזר, אין האשה מקלקלת עצמה, ומאחר שכל אחת עשתה מעשה, ונתייבמה לייבום, בוודאי לא שקרה, [ואם כן, כשבאה אשה ואומרת מת בעלי, לא תינשא צרתה, אלא אחרי שתינשא היא עצמה].

^נ תימה לר"י, אמאי לא פליג רבי אלעזר באידך פירקא, גבי הכל נאמנים להעידה חוץ מחמותה... וקחשיב צרתה ויבמתה. ואי רבי אלעזר איירי לבתר דאינסבא צרה, מכל מקום ליפליגי גבי ההיא דמת בעלי ואחר כך מת חמי תנשא וחמותה אסורה, ורבי אלעזר לא אסר כיון שנשאת הכלה. ונראה לר"י דלא דמי, דלעיל ודאי שהצרה או היבמה באה להעיד על חברתה, אין לה להיות נאמנת אפילו לרבי אלעזר, אבל הכא, כל אחת אינה מתכוונה להעיד על חברתה, אלא על עצמה, וממילא נאמנת על צרתה, כיון שאין מתכוונה להעיד על חברתה. [תוס'].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 19
מסכת יבמות קי"ט-קכ"ב
ט' שבט - י"ב שבט

דף ק"ב

ואין להביא ראיה, ממה שנחלק רבי אלעזר על חכמים רק באופן האחרון, שנתייבמו לייבם שכאן, ונעשה מעשה על פי דבריהן. כי אפשר שלדעת רבי אלעזר עצמו, גם כשלא נתייבמו לייבם שכאן, כל אחת נאמנת במה שאומרת מת בעלי גם לחברתה, ושתייהן מותרות להינשא לאחר. ורבי אלעזר לדבריהם של חכמים אמר, וכך אמר, לדעתו, גם כשלא היה כאן ייבם להתייבם לו, שתייהן מותרות, כי כל אחת נאמנת גם לחברתה, ואף אתם, שאינכם מודים לי בזה, לכל הפחות תודו לי שכשנעשה מעשה על פי דבריהן, יש להאמין לכל אחת גם על התרת חברתה. וחכמים אומרים, שגם כשנעשה מעשה, אין להאמין להן, כי אפשר שכדי שתיפסל חברתה, עושה אף מעשה הפוסל עצמה, שאומרת "תמות נפשי עם פלשתים".

עדות האשה לצרתה

נתבאר, שלדעת חכמים, אין האשה מעידה לצרתה כלל, ואפילו כשמעידה גם לעצמה, ועושה מעשה על פי עדותה, ולכן כשהלכה אשה ובעלה למדינת הים, וחזרה לבדה, ואמרה, מת בעלי, לעצמה היא נאמנת, ונישאת לאחר, וגובה כתובתה מנכסי הראשון, וצרתה אסורה.

ומבואר בבבלי, שרבי אלעזר חולק, ואומר, הואיל והותרה היא, הותרה גם צרתה, ומשמע מדבריו שהצרה מותרת עם היתר הראשונה אף על פי שעדיין לא נישאת, ואם כן דעתו שצרה מעידה לחברתה.

ודחו זאת ואמרו, שאפשר שכך אמר רבי אלעזר, הואיל והותרה ונישאת, צרתה מותרת, ודווקא כשנישאת ועשתה מעשה. אכן אם לא האמין רבי אלעזר לעדות אשה על צרתה אלא במקום שנישאת לאחר ועשתה מעשה על פי דבריה, שאז אנו אומרים ודאי לא תקלקל את עצמה ואם כן אומרת אמת, אם נשאת לישראל, אין ראיה מנישואיה שבאמת מת בעלה, כי אפשר שבעלה נתן לה גט, ובאה ורוצה לקלקל את צרתה, ואומרת מת בעלי, ונישאת, ואינה מקלקלת עצמה, כי היא מגורשת, ולכן לא תינשא הצרה. אבל כשנישאת לכהן, וודאי אין לחוש לכך שמשקרת ולא מת בעלה אלא נתגרשה ממנו, שכן אם היא מגורשת, כשיוודע הדבר, תקלקל עצמה, שהרי היא אסורה לכהן, ומאחר שאין לחוש שתקלקל עצמה, וודאי אומרת אמת שמת בעלה, וצרתה מותרת.

הכרת המת על פי פרצוף פניו

במשנתנו מבואר, שאין מעידים על האיש, לומר שמת, אלא אם כן ראו אותו כשפרצוף פניו שלם עם החוטם², שאז יכולים להכירו, ולא לטעות בו, אבל אם לא ראו פרצוף פניו, או שניטל חוטמו, אין מעידים עליו לומר שמת, כי אפשר שאינו מי שהם סבורים.

² ואומר רבינו תם, דהיינו דוקא כשאין שם אלא הפרצוף, אבל כל גופו שלם, אפילו אין כאן פדחת וחוטם, ניכר הוא היטב על ידי סימני הגוף. ועוד דשמא דוקא בסימניו הוא דקאמר הכי, אבל על ידי טביעות עין ניכר היטב על ידי סימני הגוף, כיון שיש כל גופו ... [תוס'].

ובבבלייתא הוסיפו ואמרו, שצריך שיהא הפרצוף² והפדחת [=מצח] עם החוטם.

ואמר אבבי או רב כהנא, שענין זה שהכרת האדם תלויה בפניו מבואר בכתוב, "הַכָּרַת פְּנֵיהֶם עֲנֵתָהּ [=העידה] בָּסֵם" (ישעיהו ג' ט), הרי שאין עדות בשאר הגוף אלא בהיכר פנים³.

מעשה באבא בר מרתא, הוא אבא בר מניומי, שהיה חייב ממון לבית ראש הגולה, הביא שוועה, והדביקה במצחו במטלית בלויה, ומאחר שנשתנה מראה מצחו, לא הכירוהו.

הכרת המת על פי סימנים שבגופו

יש אומרים, שמהתורה, הסימנים [שאינם מובהקים], אינם ראיה, [ומה שמחזירים אבדה על פי סימנים, הוא מתקנת חכמים בלבד]. ולפיכך, המכיר את המת על פי סימנים שבגופו, אינו מעיד עליו שמת, כי הסימנים אינם ראיה שזהו מי שהוא סבור, ואפשר שהוא אחר, וכן משמע במשנתנו, שאין מעידים על פי סימנים שבגופו.

ויש אומרים, שמהתורה, הסימנים [אף שאינם מובהקים], הם ראיה גמורה, [ולכן מחזירים אבדה על פי סימנים]. ולפיכך, המכיר את המת על פי סימנים שבגופו, מעיד עליו שמת. ומה ששינוי שאין מעידים על המת על פי סימנים, הכוונה לסימנים גרועים, כגון ארוך או גוך.

הכרת המת על פי סימנים שבכליו

יש אומרים, שמהתורה, הסימנים אינם ראיה. ולפיכך, המכיר את המת על פי סימנים שבבגדיו, אינו מעיד עליו שמת, כי הסימנים אינם ראיה שזהו מי שהוא סבור, ואפשר שהוא אחר. וכן משמע במשנתנו, שאין מעידים על פי סימנים שבגופו.

ויש אומרים, שמהתורה, הסימנים הם ראיה גמורה. אכן לפי התירוף הראשון בגמרא, גם הם מודים, שהמכיר את המת על פי סימנים שבבגדיו, אינו מעיד עליו שמת, והסיבה לכך, כי יש לחוש שהמת הזה שאל את הבגדים הללו ואינם שלו, ואם כן, כשמכיר אותו לפי הבגדים, אי אפשר לדעת מי הוא כי אפשר שהוא הבעלים שלהם ואפשר שהוא אחר.

ולפי התירוף השני בגמרא, האומרים שהסימנים הם ראיה גמורה מהתורה, אומרים, שהמכיר את המת על פי סימנים שיש בבגדיו, מעיד עליו שמת⁴.

² מתוך כך שבבבלייתא הוזכרה הפדחת בפני עצמה, משמע שהפרצוף הוא מה שתחת הפדחת. ויל"ע אם לדעת משנתנו די בפרצוף וחוטם בלא פדחת, או שבמשנתנו כשאמרו פרצוף, התכוונו גם לפדחת.

³ ותוס' פירוש שהכתוב הזה מלמד שצריך פדחת של פניהם, וזהו הכרת פניהם ענתה בם, דמשמע שצריך הכרה לבד מן הפנים. ועל פירוש הקונטרס קשיא, דברק יש בכור מייתי לה אברייטא דהכא, ולא על המשנה דהתם, והכא נמי משמע דאברייטא לחודה קאי, דמייתי עובדא דבק קירא באפותיה, היינו על מצחו. ובירושלמי דהכא משמע דאחוטם קאי. [תוס'].

⁴ ולעולם לא חיישינן לשאלה. ואם תאמר בפרק כל הגט תנן, מצאו בחפיסה או בדלוסקמא, אם

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 19
מסכת יבמות ק"ט-קכ"ב
ט' שבט - י"ב שבט

ומה ששינו שאין מעידים על המת על פי סימנים שבבגדיו, הכוונה לסימנים גרועים, כגון לבנים או אדומים שאין זה סימן כי הרבה בגדים יש לבנים או אדומים.

ד. עוד אמר רבא, שאפשר שלדברי הכל מהתורה אין לסמוך על סימנים³, אלא שכן הוא בסימנים רגילים, אבל על סימנים מובהקים, הכל מודים שמהתורה ניתן לסמוך עליהם, ונחלקו החכמים הללו, אם שומא נחשב לסימן מובהק.

אבד הגט ומצאו קשור בכלים שמכיר בסימנים

לדעת האומרים שניתן לסמוך על הסימנים מהתורה, שליח המביא גט לגרש בו אשה, ואבד ממנו, ולאחר זמן מצאו קשור בדבר שהוא מכירו על פי סימנים שהוא שלו, כגון בכיס שלו או בארנק שלו או בטבעת שלו או בין שאר כלים שלו⁴, מאחר שהוא מכיר אותם על פי סימניהם, אין לחוש שהם של אחרים, וזהו גט אחר, אלא שלו הם, והגט הוא הגט שאבד, ומגרשים בו את האשה, ומתירים אותה בו מאיסור אשת איש של תורה, שהרי ניתן לסמוך על הסימנים מהתורה⁵.

דברים שאין משאילים

נתבאר, שגם לדעת האומרים שמדין תורה ניתן לסמוך על הסימנים, מכל מקום, אם בני אדם משאילים בגדיהם זה לזה, אין מעידים על המת על ידי סימן בבגדיו, כי אפשר שהשאילו בעליו, והמת אינו בעליו של הבגד⁶.

אמנם יש דברים, שבני אדם אינם רגילים להשאילם, ולכן ניתן לסמוך על הסימן שבהם, בלא לחוש שהדבר שבו הסימן שאול הוא.

א. אוכף של חמור. במסכת בבא מציעא מבואר, שמחזירים חמור אבוד על פי סימנים שנותן הבעלים באוכף, ואין לחוש שמא האוכף שאול, ואין החמור שלו. והסיבה לכך, כי אוכף של חמור זה פוצע חמור אחר, ולכן אין בני אדם שואלים אוכפים מזה לזה.

הכרת המת על פי שומא

המכיר את המת על פי שומא [=יבלת] שיש בגופו. לדעת חכמים אינו מעיד עליו שמת, כי היבלת אינה סימן שניתן לסמוך עליו, ואפשר שהמת הוא אחר ולא מי שהוא סבור. ולדעת רבי אליעזר בן מהבאי, מעיד עליו שמת, כי היבלת היא סימן שניתן לסמוך עליו ואין לחוש שהמת הוא אחר ולא מי שהוא סבור. ונאמרו מספר אופנים לבאר מחלוקתם.

ב. טבעת שיש בה חותם. לעיל נתבאר שהמוצא גט קשור בטבעת שיש בה חותם, מחזירו על פי סימני הטבעת, ואין לחוש שמא השאיל אותה בעליה לאחר, ולא ממנו אבדה עם הגט. והסיבה לכך, כי בני אדם אינם משאילים חותמיהם זה לזה, שמא יזייף השואל את החותם, ועל ידי כך יפסיד את בעל החותם⁷.

א. לדברי אביי, החכמים הללו נחלקו, האם יש לסמוך על סימנים מהתורה. לדעת חכמים מדין תורה סימנים אינם ראייה [=סימנים דרבנן]. ולדעת רבי אליעזר בן מהבאי מדין תורה סימנים הם ראייה [=סימנים דאוריתא].

ג. כיס וארנק. לעיל נתבאר שהמוצא גט קשור בכיס או בארנק מחזירו על פי סימני הכיס והארנק, ואין לחוש שמא השאיל אותם בעליהם לאחר, ולא ממנו אבדה עם הגט. והסיבה לכך כי בני אדם אינם משאילים כיסם וארנקיהם זה לזה שאומרים המוסר ארנקו לאחר מוסר לו מזלו⁸.

ב-ג. ורבא אמר, שאפשר שלדברי הכל יש לסמוך על הסימנים מהתורה, אלא שלדעת חכמים, אין כאן שום סימן. וזאת מאחד מהטעמים הבאים.

- משום ששומא כזו מצויה גם באחרים [=שומא מצויה בן גילו, שנולד בפרק אחד ובמזל אחד].

- משום ששומא עשויה להשתנות אחר מיתה, ואם כן אין ראייה ממראיתיה עתה, שכך היתה קודם מיתה.

ראוהו צלוב או מגוייד

מעידים על אדם, לומר שמת, ואשתו מותרת, רק אם ראו שיצאה נפשו ממש,

³ ואם תאמר, ברייתא דמצאו קשור בכיס כמאן תוקמא. ויש לומר דמעיקרא סלקא דעתך דאדם אחר מצאו, כדפרישית, ולכך בעי למיפשט מינה דסימנן דאורייתא, אבל השתא סבר דמייירי שמצאו בעצמו, ומכיר הכיס בטביעות עין, ונאמן, במגו שיוכל לומר לא אבדתיו. אי נמי שיש עדים שהארנקי וכיס וטבעת שלו, וידוע שם. אי"נ דחשיבי כיס וטבעת סימן מובהק. [תוס'].

⁴ ואם תאמר, מצא פירות בכלי, דפרק אלו מציאות משמע דהוי סימן ויחזיר, ואמאי לא חיישינן לשאלה. ויש לומר דלא חיישינן לשאלה אלא דבבר איסור, אבל בממון לא חיישינן לשאלה. ואם תאמר אם כן מאי פריך הכא והתם חמור בסימני אוכף היכי מהדרין נחוש לשאלה והא בממון לא חיישינן לשאלה. ויש לומר דפשיטא ליה ודאי אפילו אי חיישינן לשאלה מן התורה אבל מדרבנן לא חיישינן לשאלה להחזיר אבדה. אבל קשה היכי מפקין מקרא דמהדרי חמור בסימני אוכף נחוש לשאלה מן התורה. מיהו למסקנא אתי שפיר דלא חיישינן לשאלה אפילו באיסור. [תוס'].

⁵ כגון על ידי שילך ויראהו לאשתו של בעל החותם, ויטול הימנה כל אשר ישאל, שיאמר לה, בעליך אמר שתתני לי, ונתן לי החותם לראיה שתאמיני לי. [ע"י רש"י].

⁶ ואי קשיא, הא קתני או שנמצא בין כליו ולא חיישינן לשאלה, ולענין הכרת המת אמרן דחיישינן לשאלה, לא קשיא, כליו דמתניתין היינו בגדיו, ודרך להשאיל מלבושים, וכליו דגיתין היינו בין כלי תשמישי ביתו בתיבתו, שאין דרך להשאילם. [רש"י].

מכירו כשר פירוש, אם מכיר הגט, ולמה לי שיכיר הגט, אפילו אינו מכירו נמי, כיון דמכיר חפיהה ודלוסקמא, די בכך, דהא לא חיישינן לשאלה. ויש לומר דהכי פירושו, אם מכירו לחפיהה ודלוסקמא שהם שלו, כשר, ואף על גב דנקט לשון יחיד אין לחוש, ואף על גב דחפיהה הוי לשון נקבה, דמפרש התם דחפיהה היא חמת קטנה, מכל מקום נקט לשון זכר, משום דלוסקמא דהוי לשון זכר, כדתני בתוספתא, עשרה דלוסקמות מלאים שטרות מסרתי לך. וללשנא קמא דחיישינן לשאלה, מיירי התם שידוע שכן איבדו בחפיהה, ולהכי לא חיישינן לשאלה, ושם אאריך בע"ה. [תוס'].

⁸ ואף על גב דרבים מצוים שם. ואם נמצא בקרקע, היה לחוש ליוסף בן שמעון אחר, השתא שמצאו בין כליו, אין לחוש שנתנו אחר שם אלא הוא. [תוס'].

⁹ ואם תאמר ... דלמא הכא שאני, דמכירו לגט או לכיס בטביעות עין, דאפילו עם הארץ אית ליה טביעות עין, כדאמר בגט פשוט, האי צורבא מרבנן דאזיל לקדושי איתתא, לידבר עם הארץ בהדיה, ויש לו להיות נאמן, במגו שיוכל לומר לא איבדתיו מעולם. ויש לומר, כגון דאיכא עדים שאיבדו, דהשתא ליכא מגו. אי"נ במצאו אחר ומחזירו על ידי סימן זה, שקשור בכיס, ולהכי נקט כיס וארנקי. [תוס'].

וכשראו שהחיה דורסת אותו, ואוכלת בו. **אם היתה אוכלת בו ממקום שאין נפשו יוצאה** בחסרונו, כגון מכף ידו, **אין מעידים עליו**, לומר שמת, כי יתכן שינצל, ויחיה.

ואם ראו שהיא אוכלת בו ממקום שהנפש יוצאה בחסרונו, כגון מראשו או מצוארו, אף על פי שלא ראו שמת ממש, **מעידים עליו** לומר מת, ואשתו מותרת.

שחטו בו שני סימנים או רובם

השחיטה היא שחיטת שני הסימנים קנה וושט, ומי שנשחטו בו שני סימנים, אינו נחשב כמת בשחיטה עד שימות ממש ומכל מקום, בוודאי ימות מהרה ואין לו הצלה.

ולפיכך, מאחר שהוא נחשב חי, אם רמז ואמר כתבו גט לאשתי, כותבים ונותנים לה, והרי היא גרושה, ולא אלמנה.

ומכל מקום, מאחר שבוודאי ימות מהרה, הרואה ששחטו בו את הסימנים, אף שברח מיד, ולא ראה שמת, מעיד עליו לומר שמת, ואשתו מותרת.

שגג ושחט בחבירו שנים או רוב שנים

נתבאר, שמי ששחטו בו שני סימנים או רובם, בוודאי ימות, ואם כן, מי ששחט בחבירו שנים או רוב שנים, הרי זה רוצח, וכשהיה הדבר בשגגה יש לו לגלות.

אכן בברייתא מבואר, שהעושה כן **אינו גולה**, והסיבה לכך, **כי כלל בדינו, שאין ההורג גולה**, אלא כשבוודאי הוא זה שהרג, אבל אם יש לחוש שמת ההרוג מחמת דבר אחר שקירב מיתתו, אין ההורג אינו גולה.²

וזה ששחטו בו שני סימנים, **יש לחוש שדבר אחר קירב את מיתתו**. **יש אומרים** שאפשר שרוח באה ובלבלתו וקרבה מיתתו. **ויש אומרים** שאפשר שהוא עצמו פירכס, וקירב מיתתו, ולכן אין השוחט גולה.

דף קכ"א

אמנם יש אופן שבו השוחט הזה יגלה, והוא כשבוודאי לא היה דבר אחר שקירב את מיתתו. ללשון ראשון, כששחטו בבית של שיש שאין בו רוח. וללשון שני כשלא פירכס.

ראו את המת מספר ימים אחר מותו

לדעת תנא קמא – אם ראו את המת בתוך שלושה ימים למיתתו, והכירוהו, **מעידים עליו** לומר שמת, אבל אם ראוהו רק אחר שלושה ימים, **אין מעידים**

או שארע לו דבר, שבוודאי ימות ממנו, אבל ראו שארע לו דבר שיתכן שלא ימות ממנו, אין מעידים עליו שמת.

ולפיכך, אם ראו אותו **צלוב** על הצליבה, ועודו חי, **אין מעידים עליו שמת, כי יכול להינצל ולחיות**.

ונחלקו חכמים, מה הדין אם ראו אותו מגוייד, כלומר מנותח ומלא פצעים וחבורות חרב. **לדעת משנתנו** וכן לדעת רבי שמעון בן אלעזר, **גם המגוייד יכול לכוות ולהינצל ולחיות, ולכן הרואים מגוייד, אין מעידים עליו לומר שמת. ולדעת חכמי הברייתא, אף שהמגוייד, כל זמן שלא יצאה נפשו חי הוא, ואינו מטמא טומאת מת, מכל מקום אינו יכול להינצל, ובוודאי ימות, ולכן הרואים מגוייד, מעידים עליו לומר שמת**.

אמנם גם לדעת משנתנו, דווקא ביבשה, יתכן שיחיה המגוייד, אבל נפל לים, מודים הם שבוודאי ימות, כי המים מחזקים ומגדילים את כאב המכה. וזהו ששינו בהמשך המשנה, מעשה בעסיה, באחד ששילשוהו לים, ולא עלתה בידם אלא רגלו, ואמרו חכמים, אם נחתכה רגלו מן הארכובה ולמעלה, מגוייד הוא, ולפיכך תנשא אשתו, כי בוודאי מת, [ואם נחתכה רגלו מן הארכובה ולמטה, לא תנשא, כי אפשר שחי, ואין לומר בוודאי מת, הואיל ומים שאין להם סוף, וחיישין שמא יצא מן המים ועלה ברחוק פרסה או יותר, ולא ראוהו].

ולדברי רבא, יש אופן שהכל מודים בו שיתכן שיחיה המגוייד, והוא, כשנחתך בסכין מלובנת באש, שמתוך המכווה הוא מתרפא.

ממתי המת מטמא

האדם, אפילו הוא מגוייד או גוסס שבוודאי ימות, אינו מטמא טומאת מת, עד שתצא נפשו בפועל.

גמל כחוש שמת מיד כשגזו אותו

נתבאר, שלדעת משנתנו, המגוייד, יש אפשרות שיכווה וירפא.

והקשו על כך מדברי רבה בר בר חנה שאמר, אני ראיתי ישמעאלי אחד, שנטל חרבו, וחתך את רגל גמלו, ולא הספיק הגמל לסיים קול נערותו שהיה נוער, אלא מת מיד, ומעתה, אם המגוייד מת כל כך מהר, לא יתכן שיספיקו לרפא אותו.

ותירצו, שאותו גמל היה כחוש, ולכן מת מהר, אבל אחרים שאינם כחושים כמותו, יתכן שיוכלו לרפא אותם.

ראו שהחיה אוכלת ממנו

נתבאר שאין מעידים על אדם, לומר שמת, ואשתו מותרת, אלא אם כן ראו שיצאה נפשו ממש, או שארע לו דבר, שבוודאי ימות ממנו.

² ודוקא בגלות ולא במיתה ... והא דאמר ונקח המכה מגלות, הא לא הלך על משענתו אף על פי ששהה הרבה חייב גלות, איכא למימר כגון דליכא בבלול דרוח, כגון בבייתא דשישא ולא פירכס כלל. [תוס'].

³ הלכך לגבי גלות פטור, ומיהו לענין אשתו, מעידין עליו, דודאי ימות. [רש"י].

⁴ לשון "גדו אילנא" (דניאל ד' י"א), שפירושו קוצו האילן. [ע"י רש"י].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 19
מסכת יבמות קי"ט-קכ"ב
ט' שבט - י"ב שבט

עליו לומר שמת, כי יש לחוש שנשתנה מראה המת מחמת מיתה, ואינו מי שהם סבורים שהוא, אלא אחר שנשתנה להיות דומה לו^א.

ולדעת רבי יהודה בן בבא – אין הדבר תלוי בשלושה ימים, שהרי לא כל האדם ולא כל המקום ולא כל השעות שווים. יש לך אדם שממהר להנפח משאר אדם, כגון אדם שמן. ויש לך מקום שחמה נוגעת בו יותר, ואדם מת ממחר להסריח ולהשתנות. ויש לך שעה שהעולם חם, והמת ממחר להסריח. ונסתפקו בגמרא אם בא רבי יהודה בן בבא להקל, ולומר, שפעמים המת ניכר גם אחר שלושה ימים, או שבא להחמיר, ולומר, שפעמים אינו ניכר גם בתוך שלושה ימים^ב. ולא נפשט הספק הזה בגמרא.

שהה במים יותר משלושה ימים

מעשה באדם אחד בעיר כרמי, שטבע, והעלוהו לבית הדיא אחרי שלושה ימים, והכירוהו, והתיר רב דימי מנהרדעא את אשתו להינשא.

ועוד מעשה באדם אחד שטבע בחידקל, והעלו אותו על גשר של שביסנתא אחרי חמישה ימים, והכירוהו אוהביו, והתיר רבא את אשתו להינשא.

מתחילה רצו לומר, שהתירו את הנשים הללו כדעת רבי יהודה בן בבא, שאמר, לא כל האדם ולא כל המקום ולא כל השעות שווים, ורצו ללמוד מכאן, שרבי יהודה בן בבא בא להקל, ולומר, שפעמים ניתן להכיר את המת גם אחרי שלושה ימים.

ומסקנת הגמרא שדין זה כדברי הכל, כי גם לדעת חכמים, דווקא מחוץ למים המת משתנה אחרי שלושה ימים, אבל אם שהה במים אפילו זמן מרובה, המים צומתים את צורת פניו שלא ינפחו, ואינם משתנים, [ומה שאמרו לעיל, שהמים מחזקים ומכבידים את כאב המכה, ונופח, אין זה אלא כשיש מכה, אבל כשאין מכה, המים צומתים].

ומכל מקום, אף שהמים צומתים ומעמידים צורתו גם אחר שלושה ימים, כל זה כשהוא במים, אבל אחר שעלה פניו תופחים מהרה, ומשתנה, ולכן כשאמרו שכשעלה אחר שלושה ימים ניתן להכירו ולהעיד עליו, אין זה אלא כשמכירים אותו סמוך לעלייתו, אבל אם המתינו אחר העליה, שוב אי אפשר להכירו.

ראו שנפל למים

א. במים שאין להם סוף.

לדברי הכל, מי שראו אותו טובע במים שאין להם סוף, כלומר, שהעומד

^א ואומר רבינו תם, דהיינו דוקא כשאין שם אלא הפרצוף, אבל כל גופו שלם, אפילו אין כאן פדחת וחוטם, ניכר הוא היטב על ידי סימני הגוף. ועוד דשמא דוקא בסימנין הוא דקאמר הכי, אבל על ידי טביעות עין ניכר היטב על ידי סימני הגוף, כיון שיש כל גופו, ואפילו לאחר כמה ימים, והיכא שאינו נחבל בפנים, ודאי נראה דבר פשוט שיוכלו להכירו אפילו אחר כמה ימים, כי אינו משתנה כל כך, ודבר ידוע הוא שהוא ניכר אפילו אחר כמה ימים, אפילו הוא אמת דהיכא שנחבל בפרצוף אין מעידין עליו אלא בתוך שלושה ימים, כיון שנשאר גופו שלם, וגם יכול להיות שהוא בתוך שלושה ימים, כגון היכא שאין ידוע מתי נהרג, אין לתלותו אלא בתוך שלושה ימים דוקא. ותשובת ר"ת כתובה בספר הישר. [תוס'].

^ב והכי נמי מצי למיבעי בין לקולא ובין לחומרא, אלא אכתי לא פשיטא מאי דבעי. [תוס'].

במקום אחד אינו רואה את כל היקפם של המים מארבע הרוחות, אם לא מצאו את גופתו וראו שמת ממש, אין מתירים את אשתו להינשא, כי אפשר שיצא מהמים במקום אחר, והלך לו, ולא מת.

וכמעשה שהיה בעסיא, באחד ששילשוהו לים, ולא עלתה בידם אלא רגלו. ואמרו חכמים, אם נחתכה רגלו מן הארכובה ולמעלה, מגויד הוא, ולפיכך תנשא אשתו, כי בוודאי מת. אבל אם נחתכה רגלו מן הארכובה ולמטה, אינו מגויד, ואפשר שחי, ולפיכך לא תנשא אשתו, ואף שטבע, אין בכך כלום, כי מים שאין להם סוף, ואפשר שיצא מן המים, ועלה ברחוק פרסה או יותר, ולא ראוהו.

אמנם בהמשך הסוגיה מבואר, שכל זה לכתחילה, כלומר, אם באה לשאול, אוסרים לה להינשא לאחר, אבל בדיעבד, אם הלכה ונישאת לאחר, אין מוציאים אותה ממנו.

ב. במים שיש להם סוף.

נחלקו חכמים מה הדין, כשראו אדם טובע במים שיש להם סוף, כלומר שהעומד במקום אחד רואה את כל קצות המים מארבע רוחות.

לדעת רבי מאיר – גם באופן הזה, כל שלא מצאו את גופתו, וראו שמת ממש, אין מתירים את אשתו להינשא, כי אפשר שהוא חי תחת המים ולא מת.

והביא רבי מאיר ראייה לדבריו, ממעשה באחד שנפל לבור הגדול, [והם מים שיש להם סוף, שרואים את כל שפת הבור], ועלה לאחר שלושה ימים.

ולדעת חכמים ורבי יוסי – כשראו אדם טובע במים שיש להם סוף, אם שהו שם כשיעור זמן שאין אדם יכול לחיות בלא אויר, ולא ראו אותו יוצא, בוודאי טבע ומת, ואשתו מותרת להינשא.

והביא רבי יוסי ראייה לדבריו, ממעשה שהיה בסומא שירד לטבול במערה [=מים שיש להם סוף הם], וירד מושכו אחריו, ושהו כדי שתצא נפשם, והשיאו את נשותיהם.

רב רצה לנדות את רבי שילא ושמואל יעץ לו שישמע דברי רב שילא תחילה

אדם אחד טבע באגם של מקום הנקרא סמקי ולא ראו שיצא והתיר רב שילא את אשתו כי אמר וודאי טבע ומת.

שמע זאת רב, ואמר לשמואל, בא ונדה את רב שילא, שהתיר אשה שלא כדין. השיב לו שמואל, נשלח לו תחילה שיבאר דבריו, אולי יתן טעם לדבריו.

שלחו לו את השאלה הבאה, הטובע במים שאין להם סוף אשתו אסורה או מותרת. והשיב להם אשתו אסורה.

חזרו ושלחו לו את השאלה הבאה, אגם של סמקי מים שיש להם סוף הוא או מים שאין להם סוף. והשיב מים שאין להם סוף.

חזרו ושלחו לו את השאלה הבאה, ומדוע התיר את האשה שטבע בעלה באגם של סמקי. והשיב להם טעית בדבר זה, אני הייתי סבור כיון שהמים של האגם עומדים ואין בהם זרימה אף על פי שאין להם סוף יהיה דינם כמים שיש להם

שנשברה, והייתי מצטער על תלמיד חכם שבה, ומנו רבי עקיבא, וכשעליתי ביבשה, בא וישב ודן לפני בהלכה.

אמרתי לו, בני מי העלך. אמר לי, דף של ספינה נזדמן לי, וכל גל וגל שבא עלי, נענעתי לו ראשי, ועבר על גבי והלך לו.

מכאן אמרו חכמים, אם יבואו רשעים על אדם, ינענע לו ראשו, כלומר ידחה מפני השעה, ולא יתגרה בהן.

אמרתי באותה שעה, כמה גדולים דברי חכמים, שאמרו, מים שיש להם סוף מותרת, מים שאין להם סוף אסורה.

רבי מאיר טבע במים שאין להם סוף וניצל

אמר רבי עקיבא, פעם אחת הייתי מהלך בספינה, וראיתי ספינה אחת שמטרפת בים, והייתי מצטער על תלמיד חכם שבה, ומנו רבי מאיר, כשעליתי למדינת קפוטקיא, בא וישב ודן לפני בהלכה.

אמרתי לו, בני מי העלך. אמר לי, גל טרדני לחברו, וחברו לחברו, עד שהקיאני ליבשה.

אמרתי באותה שעה, כמה גדולים דברי חכמים, שאמרו, מים שיש להם סוף אשתו מותרת, מים שאין להם סוף אשתו אסורה.

נפל לגוב אריות

ראו אדם שנפל לגוב אריות, אין מעידים עליו לומר מת, ואשתו מותרת, כי פעמים אין האריות רעבים, ולא יאכלו אותו.

נפל לחפורה מלאה נחשים ועקרבים

נחלקו חכמים מה הדין כשראו אדם שנפל לחפורה מלאה נחשים ועקרבים.

לדעת רבי יהודה בן בתירא – אין מעידים עליו לומר מת, ואשתו מותרת, כי יתכן שהוא חָבֵר², שיודע ללחוש וללכוד נחשים ועקרבים, ויודע כיצד להישמר מהם.

ולדעת תנא קמא – מעידים עליו לומר מת, ואשתו מותרת, כי אפילו הוא חָבֵר, כשנופל לחפורה מלאה נחשים ועקרבים מתוך שנדחק עליהם בוודאי יהרגו אותו ולא יוכל להינצל³.

נפל לתוך כבשן האש

ראו אדם שנפל לכבשן האש, מעידים עליו לומר מת, ואשתו מותרת, כי וודאי

סוף שכן מאחר שהמים עומדים אין לחוש שהביאו את הטובע למקום רחוק ואם היה יוצא היה יוצא במקום קרוב ומאחר שלא יצא וודאי טבע. אולם טעיתי בדבר זה משום שיש באגם גלים ואפשר שהגלים הוליכוהו למקום רחוק ואם כן דין האגם כדין מים שאין להם סוף⁴.

קרא שמואל על רב את הכתוב הבא, "לא יֵאָנֶה לְצַדִּיק כָּל אֵוֹן וְרָשָׁעִים מְלָאוּ רֵעִי" (משלי י"ב כ"א) שלא באה תקלה זו לידו של רב, לנדות את רב שילא.

קרא רב על שמואל את הכתוב הבא, "בְּאֵין תְּחַבְּלוֹת יִפֹּל עִם וְתִשְׁעָה בְּרַב יוֹעֵץ" (משלי י"א י"ד) כלומר, תשועתי מן המכשול, על ידי שנטלתי עצה משמואל.

מעשה ששה תחת המים במחילה של דגים

אמר רבי, מעשה בשני בני אדם, שהיו מכמורין מכמורין [=רשתות] בירדן, ונכנס אחד מהם למחילה של דגים, [שהדגים עושים להם מחילות תחת המים סמוך לשפת הנהר, ופעמים חלק מהמחילה שתחת הקרקע, מעל גובה המים, ואדם הנכנס, שם מגביה צוארו בתוך המערה למעלה מן המים, ויכול לשהות שם], ושקעה חמה, ולא ראה פתחה של מחילה, ושהה חברו כדי שתצא נפשו, ובא והודיע בתוך ביתו, למחר זרחה חמה, והכיר פתחה של מחילה, ובא ומצא הספד גדול בתוך ביתו.

אמר רבי, כמה גדולים דברי חכמים, שאמרו, מים שיש להם סוף אשתו מותרת, שאין להם סוף אשתו אסורה.

שכן דווקא במים שאין להם סוף יש לחוש שניצל על ידי מחילה של דגים, אבל במים שיש להם סוף לא, כי במים שיש להם סוף לא מצויות מחילות של דגים.

צורבא מרבנן שטבע במים שאין להם סוף

נתבאר, שהטובע במים שאין להם סוף, אשתו אסורה, כי יש לחוש שיצא מהמים במקום רחוק.

ואמר רב אשי, שכן הדין ברוב בני אדם, אבל תלמיד חכם שטבע במים שאין להם סוף, אשתו מותרת, כי אם היה יוצא מהמים במקום רחוק, היה הדבר מתפרסם.

ומסקנת הגמרא, שאין הדבר כן, וגם כשתלמיד חכם טובע במים שאין להם סוף, אשתו אסורה⁵.

אכן כל זה לכתחילה, כלומר, אם באה לשאול, אוסרים לה להינשא, אבל בדיעבד, אם הלכה ונישאת, אין מוציאים אותה מבעלה השני.

רבי עקיבא טבע במים שאין להם סוף וניצל

אמר רבן גמליאל, פעם אחת הייתי מהלך בספינה, וראיתי ספינה אחת

¹ מלשון הכתוב "יִחְבֵּר חָבֵר" (דברים י"ח י"א), שפירש שם רש"י, שמצרף נחשים או עקרבים או שאר חיות למקום אחד.

² אבל גוב אריות רחב הוא ואין עומד עליו. [רש"י].

⁴ ומשמע מכאן שאגם שאין בו לא זרימה ולא גלים, יהא נידון כמים שיש להם סוף. ויל"ע בדבר.

⁵ ואף על גב דרוביהו צורבא מרבנן, אי סליק, קלא אית ליה, מכל מקום לא חיישינן לאותו רוב, ולא תנשא לכתחלה, כמו גבי גוססין, דאין מעידין עליהן אף על פי שרובן מתים. [תוס'].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 19
מסכת יבמות ק"ט-קכ"ב
ט' שבט - י"ב שבט

נשרף ולא ניצול.

נפל לתוך יורה של שמן או של יין

היתה יורה [=סיר גדול] על האש, ובה יין או שמן רותחים, וראו אדם נופל לתוכה.

לדעת רבי אחא – זה שראו אותו נופל ליורה של שמן, מעידים עליו לומר שמת ואשתו מותרת, כי אפילו אם כשנכנס נשפך מהשמן לחוץ, לא הועיל הדבר לכבות האש, אלא אדרבה להבעירו יותר, שהשמן מבעיר את האש, ואם כן, האש רבתה, והשמן שבסיר הוסיף לרתוח, וצמקו רגליו של האיש, ולא יכול לצאת, ומת בתוך היורה. **אבל זה שראו אותו נופל ליורה של יין, אין מעידים עליו לומר שמת ואשתו מותרת,** כי כשנפל ניתז מהיין לחוץ, ואפשר שכיבה את האש, כדרך יין המכבה את האש, ונתקררה היורה וניצול.

ולדעת חכמים – גם זה שראו אותו נופל ליורה של יין, מעידים עליו לומר שמת ואשתו מותרת, שכן אף אם מתחילה כשנפל זה ליורה, ניתז היין לחוץ, וכיבה מעט מהאש שתחת היורה, לאחר מכן האש חזרה ונתגברה יותר, כדרך העץ, שכשמכבים אותו במים חוזר ודולק יותר מבתחילה [=תחילתו מכבה וסופו מבעיר], ואם כן, וודאי רבתה האש, והיין הוסיף לרתוח, ומת זה בתוכו.^א

שלושה ימים בלא אכילה ושתייה

יכול אדם להיות שלושה ימים בלא אכילה ובלא שתייה, שכן מבואר מדברי אסתר, שאמרה, "לך פנוס את כל היהודים הנמצאים בְּשׁוֹשׁן וְצוּמוּ עָלַי וְאַל תֵּאָכְלוּ וְאַל תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְלֵילָה יוֹם גַּם אֲנִי וְנִעְרֹתַי אֲצִיג כִּן וְכִן אֲבֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא כִדַּת וְכִאֲשֶׁר אֲבַדְתִּי אֲבַדְתִּי" (אסתר ד' ט"ז).

שלושה ימים בלא שינה

לא יתכן שיהיה האדם שלושה ימים בלא שינה כלל, ולכן אמר רבי יוחנן, שהנשבע שלא ישן שלושה ימים, שבועת שווא היא, ומלקים אותו משום שעבר על הכתוב "לא תשא את שם ה' אלקיך לשווא כי לא ינקה ה' את אֲשֶׁר ישא את שמו לשווא" (שמות כ' ו) ואין השבועה חלה ומותר לו לישון מיד.

אותו שנפל לבור הגדול ועלה אחר שלושה ימים

נתבאר לעיל, שלדעת רבי מאיר, אף הטובע במים שיש להם סוף, כל שלא מצאו את גופתו, וראו שמת ממש, אין מתירים את אשתו להינשא, כי אפשר שהוא חי תחת המים ולא מת. והביא ראיה לדבריו ממעשה שארע באחד שנפל לבור הגדול, ועלה לאחר שלושה ימים.

^א אית דגרסי לעיל, ליורה מלאה יין ושמן אין מעידין עליו, והוי האי תנא שלישי. ולספרים דגרסי לעיל מעידין עליו, הוי תנא קמא, וכן פירש ר"ח, דתנא דסיפא לא פליג אתנא קמא, אלא מפרש טעמא דמילתיה. [תוס']

וחכמים אמרו לו, שמעשה זה אינו ראיה, כי נס ארע לאותו אדם, שחי, אבל בלא נס וודאי היה מת. והראיה לכך שנס ארע לו שחי, שאם לא כן, אפילו לא היה במים היה מת, שהרי אין אדם יכול להתקיים שלושה ימים בלא שינה, כפי שנתבאר, וזה היה שלושה ימים בלא שינה, שהרי הבור קירותיו חלקים, ולא היה לו מקום להישען בו ולישון, וכשם שארע לו נס שהיה שלושה ימים בלא שינה, כך ארע לו נס שחי תחת המים, ואין מביאים ראיה ממעשה ניסים.^ב [ודווקא במה שלא ישן היה לו נס, אבל במה שלא אכל לא היה לו נס, שהרי אפשר להיות שלושה ימים בלא מאכל].

ורבי מאיר אמר, שודאי ישן מעט באותם שלושה ימים, כי אף שהיו הקירות חלקים, היו בהם כמין בליטות, והיה נשען עליהם מעט ונרדם מעט.

בתו של נחוניא חופר שיחין נפלה לבור הגדול וניצלה

נחוניא חופר שיחין היה חופר בורות, כדי שיתמלאו במי גשמים, והיו מיס לעולי רגלים ובהמותיהם.

ומעשה ארע בבתו שנפלה לבור הגדול, ובאו והודיעו לרבי חנינא בן דוסא, שעה ראשונה שעדיין אפשר שתחיה בבור, אמר להם שלום לה, שעה שניה שעדיין אפשר שתחיה בבור, אמר להם שלום לה, אבל שעה שלישית שאי אפשר שתחיה בבור אמר להם עלתה, שיודע היה שלא תמות שם כפי שיתבאר.

כשראה אותה באה שאל אותה, בתי, מי העלך. וענתה לו, זכר של רחלים נדמדן לי, וזקן אחד מנהיגו [האיל זה אילו של יצחק והזקן זה אברהם].

שאלו אותו וכי נביא אתה שידעת שלא תמות? והשיב להם, "לא נביא אֲנִי וְלֹא כֵן נְבִיא אֲנִי" (עמוס ז' י"ד), אלא ידעתי, דבר שהצדיק מתעסק בו לא יכשל בו זרעו.

בנו של נחוניא חופר שיחין מת בצמא

אמר רבי אבא אף על פי כן מת בנו של רבי נחוניא בצמא^א, שכך דרכו של מקום, לדקדק עם החסידים, שנאמר, "יבא אֲלֵכֶינּוּ וְאֵל יִהְיֶה אֵשׁ לְפָנָיו תֹּאכַל וְיִסְבִּיבוּ [כלומר עם הצדיקים ההולכים אחריו] נִשְׁעָרָה מֵאֵד [מדקדק כחוט השערה]" (תהלים נ' ג), מלמד שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו כחוט השערה.

ורבי חנינא למד זאת מהכתוב, "אֵל יַעֲרַךְ בְּסוּד קְדָשִׁים רֶבֶה וְנִנְרָא עַל כָּל קְבִיבוֹ" (תהלים פ"ט ח')

^א תימה לר"י, והא קאמר לעיל, נפל לגוב אריות אין מעידים עליו, וכן מים שאין להם סוף. ויש לומר דאינו ממש מעשה נסים, אלא יש לתלות שאינם רעבים, ובמים שאין להם סוף יש לתלות בדף של ספינה וגל טורד. ומיהו יש בירושלמי, נפל לגוב של אריות אין מעידין עליו, שמא נעשה לו נס כדניאל, נפל לכבשן של אש אין מעידין עליו, חוששין שמא נעשה לו נס כחנניה מישאל ועזריה, רוצה לומר שנפל באש וברח לו מן האש בשום ענין. ורבי מאיר חולק אברייתא דלעיל. [תוס']

^ב לכאורה, אפילו אי אפשר שלושה ימים בלא מאכל ומשתה, הלא היו לו מים, ואם כן לא היה שלושה ימים בלא משתה. ויל"ע בדבר.

^ג מכל מקום לא היה דבר שנצטער בו הצדיק שלא עשה הבור. [תוס']

להתיר אשה על פי מסיח לפי תומו

כבר נתבאר, שחכמים תיקנו להאמין גם לעד אחד ולפסולי עדות האומרים שמת האיש, ואשתו מותרת להינשא.

והוסיפו ואמרו, שלא רק כשבאו ונתכוונו להעיד על הדבר מקבלים דבריהם להשיא את האשה, אלא אפילו לא אמרו זאת לשם עדות, אלא כמסיחים לפי תומם, האשה מותרת על פי דיבורם.

ולפיכך שמע מהנשים שאומרות, מת איש פלוני, אף על פי שאינן מתכוונות לעדות, אלא מסיחות לפי תומן, די בכך, ויכול השומע הזה ללכת למקומה של האשה, ולהעיד על כך, והאשה מותרת.

ורבי יהודה אומר, שכן הדין אף אם שמע זאת מהתינוקות, שהיו אומרים, הרינו באים מלספוד ומלקבור את איש פלוני, ומספרים ביניהם כן וכן חכמים היו בהלוויה, וכן וכן ספדנים, די בכך, ויכול השומע הזה ללכת למקומה של האשה, ולהעיד על כך, והאשה מותרת.^א

- ודווקא כשאמרו התינוקות, הרינו באים מקבורתו, אבל אמרו הננו הולכים לקבור, אין משיאים את האשה, כי אפשר שעדיין לא מת.

- וכמו כן דווקא כשמספרים כן וכן חכמים וספדנים היו שם, אבל בלא זה יש לחוש שלא מת שום אדם, אלא חגב או נמלה המיתו, וקראו לו כשם האיש, כדרך שהתינוקות משחקים.

להתיר אשה על פי נוכרי

נתבאר שמשיאים את האשה בין על פי עדות המתכוון להעיד שמת בעלה, ובין על פי מסיח לפי תומו שמת בעלה.

ואמר רבי יהודה בן בבא, שכן הדין כשהמספר הוא ישראל, אבל כשהמספר הוא נוכרי, אין מקבלים דבריו אלא כשהוא מסיח לפי תומו, ולא כשהוא מתכוון להעיד.

- לדברי רבי יהודה אמר שמואל וכן לדברי ריש לקיש, כשאמרו שאין מתירים את האשה על פי נוכרי המעיד על כך, אין זאת אלא כשכוונתו בעדותו להתיר את האשה, שאומר, איש פלוני מת השיאו את אשתו, אבל כשאין כוונתו לכך, אלא להעיד על המיתה בלבד, שאומר איש פלוני מת, הוא נאמן בכך, והאשה מותרת.

- ולדברי רבי יוחנן, בכל אופן שהנוכרי מתכוון להעיד אין מקבלים עדותו, ורק כשהוא מסיח לפי תומו, מתירים את האשה על פי דבריו, שכך אמר רבי יוחנן, הלא כך היה מעשה באושעיא ברבי, שהתיר עם שמנים וחמשה זקנים, שאמר להם, לא שנו שאינו נאמן אלא שנתכוין להתיר, אבל נתכוין להעיד, עדותו עדות, ולא הוודו לו חכמים.

^א לשון הרמב"ם ושו"ע: שמע מהתינוקות שאומרים, עכשיו באנו מהספד פלוני, כך וכך ספדנים היו שם ופלוני החכם ופלוני עלו אחר מטתו, כך וכך עשו במטתו, הרי זה מעיד מפייהם על פי הדברים האלו וכיוצא בהם, ומשיאין את אשתו.

מעשים שהתירו אשה על פי נוכרי מסל"ת

א. נוכרי אחד היה מהלך ואומר, מאן איכא בי חיואי, מאן איכא בי חיואי שכיב חיואי [=מי יש כאן מאנשי ביתו של חיואי, ואומר לו שמת חיואי]. והתיר רב יוסף לאשתו להינשא.

ב. נוכרי אחד היה מהלך ואומר, אוי לו לפרש הזריו, [גבור חיל ישראל שיהיה בזמנו], שהיה בפומבדיתא, ומת. והתיר רב יוסף או רבא לאשתו להינשא.

טבע במים שאין להם סוף והלכה אשתו ונישאת

נוכרי אחד היה מהלך ואומר, מי יש כאן מאנשי ביתו של חסא ואודיענו שטבע חסא.

ללשון ראשון בגמרא, כששמע זאת רב נחמן, אמר, האלקים [=לשון שבעה], אכלו הדגים את חסא.

ומתוך כך שאמר רב נחמן כן, ולא אמר, מי יתן שיעלה רב חסא וינצל, הבינה אשתו של חסא שמת בעלה, והלכה ונישאת לאחר, ולא אמרו לה דבר.

ואמר על כך רב אשי, למדנו מכאן, שכשאמרו חכמים, שהטובע במים שאין להם סוף אשתו אסורה, אין זה אלא לכתחילה, אבל אם הלכה ונישאת, אין מוציאים אותה.

אדם גדול שטבע במים שאין להם סוף

נוכרי אחד היה מהלך ואומר, מי יש כאן מאנשי ביתו של חסא ואודיענו שטבע חסא.

ללשון שני בגמרא, כששמע זאת רב נחמן, התיר לאשתו להינשא כי אמר מאחר שחסא אדם גדול, אם היה ניצול, היה הדבר מתפרסם, ולכן אף על פי שטבע במים שאין להם סוף אין לחוש שניצול ואשתו מותרת.

אולם כבר נתבאר לעיל, שאין הדין כן, וכל בני אדם שווים, שאם טבעו במים שאין להם סוף, לכתחילה האשה אסורה להינשא לאחר, ובדיעבד אם נישאת, אין מוציאים אותה.

אמר נוכרי אני הרגתי את פלוני שהמרה את פי

מעשה בנוכרי שאמר לישראל בשבת, קצור אספסת והשלך לבהמותי לאכול, ואם לא תעשה כן, אהרוג אותך, כמו שהרגתי את בן ישראל פלוני, שאמרת לי לו לבשל לי מאכל בשבת, ולא בישל והרגתיו.

שמעה אשתו של אותו בן ישראל, שכך אמר הנוכרי, ובאה לפני אביי לשאול, אם יכולה לסמוך על דבריו שהרג את בעלה, ותהא מותרת להינשא.

ושהתה אצלו שלושה רגלים, שברגלים היו תלמידי חכמים נקבצים לשמוע

והשיאו אשתו.

הדרשה, והיתה שואלת מהם מה הדין^א.

דף קכ"ב

עד שאמר לה רב אדא בר אהבה, לכי לפני רב יוסף, שהוא סכין חד, וידע לחתוך הדברים, לכאן או לכאן.

באה לפני רב יוסף, ופשט לה מהברייתא המובאת להלן, שאין להאמין הנוכרי על הדבר, כי אפשר שלא אמר כן אלא כדי לאיים על זה, ולא משום שבאמת הרג את ישראל, [כמו בדין המובא בברייתא, שכשתולה פירותיו באיסור, כי סבור שמשבחם, אינו נאמן, וכמו כן בזה, כשמחזיק עצמו בהורג, כי סבור שבכך מאיים על זה, אינו נאמן].

נוכרי התולה פירותיו באיסור משום שסבור שמשבחם

נוכרי שהיה מוכר פירות בשוק, ואמר, פירות הללו של ערלה הם, כלומר בתוך שלוש שנים לנטיעה, או שאמר של נטע רבעי הן כלומר בתוך ארבע שנים לנטיעה, אינו נאמן להחזיק הפירות באיסור ערלה או רבעי, שלא נתכוון אלא להשביח מקחו וסבור שאם יאמר שהם פירות נטיעה חדשה, ולא פירות אילן זקן, ירצו לקנותם יותר. ואם רוב פירות הבאים לשוק אינם ערלה או נטע רבעי הרי הפירות הללו בחזקת היתר.

וכן אם אמר בשנת שמיטה, פירות הללו של עזיקה הם, כלומר מפרדס מעוזק שיש גדר סביבו לשמרו, אינו נאמן להחזיק את הפירות באיסור שביעית^ב, שלא נתכוון אלא להשביח מקחו, וסבור, שאם יאמר שהם פירות משומרים, ירצו לקנותם יותר. ואם רוב פירות הבאים לשוק אינם מן המשומר הרי הפירות הללו בחזקת היתר.

מעשים נוספים שהתירו נשים על פי נוכרי מסל"ת

ג. אבא יודן איש ציידן אמר, מעשה בישראל ונוכרי, שיצאו יחד לדרך, ובא הנוכרי לבדו, ואמר, חבל^ג על יהודי זה שהיה עמי בדרך, שמת בדרך, וקברתיו.

^א ובתשובת הגאונים מצאתי, כל הנך ריגלי דאמוראי, היינו יום שמת בו אדם גדול, קובעים אותו לכבודו, ומדי שנה בשנה כשמגיע אותו יום, מתקבצים תלמידי חכמים מכל סביביו, ובאים על קברו עם שאר העם להושיב ישיבה שם. [רש"י].

^ב וקשיא לי, דמאי איסור יש כאן, אם עבר זמן הביעור, לא שגא מן המשומר ולא שגא מן המופקר, אסורים, וקודם הזמן אלו ואלו מותרים ... וכמדומה לי דהאי עזיקה שם העיר שבארץ ישראל, ופירותיה משובחים, ואם היה עובד כוכבים זה בחוצה לארץ, ומשבחם ואמר מעזיקה הבאתי, אין חוששין לומר אמת דבריו, ושגא לא נתעשר, וישראל מכרם לו, אלא להשביח מקחו. [רש"י]. פירש בקונטרס, מפרדס מעוזק ומשומר, ושביעית הוא. וקשה לו, אי קודם הביעור, לעולם מותר. ואין נראה לרבינו תם, דהא בהדיא תניא בתורת כהנים, "ואת ענבי נזירך לא תבצור", מן המשומר אי אתה בוצר, אבל אתה בוצר מן המופקר. [] ואם תאמר דתניא בתורת כהנים ובפרק הבית והעליה, שומרי ספיחים נוטלין שכרן מתרומת הלשכה, קרי כאן ממשקה ישראל מן המותר לישראל, ומשומר אסור לישראל ... ואומר ר"י, שלא היו שומרין אותו, אלא מונעים רגלי בהמה משם, ומודיעין לבני אדם שהם לצורך. [] ומופקר נמי לא שרי לבצור אלא על ידי שינוי, ובתורת כהנים, דקתני מן המשומר אי אתה בוצר, היינו אפילו על ידי שינוי, ומן המופקר אתה בוצר היינו כלומר אוכל. [תוס'].

^ג כלומר, הפסד ועגמת נפש הוא. [רש"י].

ד. ושוב מעשה בקולר [=חבורה] של בני אדם, שהיו מהלכים לאנטוכיא. ובא נוכרי אחד ואמר, חבל על קולר של בני אדם שמתו, וקברתים. והשיאו את נשותיהם.

ה. ושוב מעשה בששים בני אדם שהיו מהלכים לכרכוס ביתר, [כשבאה ביתר במצור]. ובא נוכרי ואמר, חבל על ששים בני אדם שהיו מהלכים בדרך ביתר, שמתו, וקברתים. והשיאו את נשותיהם.

מעידים לאור הנר ולאור הלבנה

המעיד על אדם, לומר שמת, אפילו אומר שראה אותו לאור הנר או לאור הלבנה, ולאור זה הכיר שזהו פלוני, מקבלים עדותו, ומשיאים את אשתו.

משיאין על פי בת קול

לדעת משנתנו שהיא דעת בית הלל, אם שמעו קול צעקה, "איש פלוני מת", והלכו ולא מצאו שם אדם, סומכים על דברי הצועק הזה, ואשתו של פלוני מותרת, אף על פי שאין אנו יודעים מי היה זה שצעק כך. ובית שמאי חולקים ואומרים שאשתו אסורה וכל ברייתא שתימצא אומרת כן היא כדעת בית שמאי ואין הלכה כמותה.

ומעשה היה באחד שעמד על ראש ההר, ואמר, איש פלוני בן פלוני ממקום פלוני מת, והלכו, ולא מצאו שם אדם, והשיאו את אשתו.

ומבואר, שדין זה אמור רק במקום שאין לחוש לכך שהצועק היה שד, כגון שכשצעק וראו אותו מרחוק, ראו לו בבואה של בבואה^ד, ואם כן בוודאי אינו שד, שכך אמר יונתן שידא^ה לרבי חנינא, בבואה יש להם, בבואה של בבואה אין להם, אבל אם יש לחוש שהצועק היה שד, אין משיאין את האשה על פיו^ו.

עוד מבואר, שבאמת לכתחילה לא היה ראוי לסמוך על הצועק, כי יש לחוש שמא הצועק הוא צרתה של האשה, [שנשא בעלה אשה במקום אחר, ובאה לקלקל את אשתו שכאן, והלכה לה]. אלא מאחר שאם לא נקל להאמין לצועק, תשב האשה הזו מעוגנת, הקלו שלא לחוש לכך שהצועק משקר, ומשיאין אותה על פיו, אף על פי שאין יודעים מי הוא.

וכן מצינו, שבמקום עיגון הקלו חכמים, כגון אם היה אדם מושלך בבור, ועומד

^ד רש"י פירש צל צלו. ואפשר שהכוונה להשתקפות, כגון שכשהשד כנגד המים, רואים דמותו משתקפת במים, אבל אם תהיה מראה מעל המים, לא תשתקף דמותו פעם נוספת במראה. ויל"ע בדבר.

^ה שד היה או בקי בהן. [רש"י].

^ו בירושלמי, רבי אחא בר חנינא בשם רבי חמא, דהא דתימא בשדה, אבל בעיר, אפילו לא ראו בבואה של אדם. והא תניין מי שהיה מושלך בבור ואמר מי ששומע קולו יכתוב גט לאשתו הרי אלו יכתבו ויתנו, ואמר רבי נתן והוא שראה בבואה של אדם, אמר רבי בון מוזיקין מצויין בבורות כדרך שהם מצויין בשדות. והא דאמר אל יתן אדם שלום לחברו בליה, דחיישינן שמא שד הוא, היינו בשדה, דומיא דיהושע, שהיה חוץ למחנה ישראל. [] בירושלמי פליגי אמוראי בנמצא כתוב בשטר מת פלוני או נהרג אם משיאין את אשתו. [תוס'].

אשה מביאה את גיטה ממדינת הים

השליח המביא גט מהבעל לאשה ממדינת הים, צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם, כמבואר במסכת גיטין.

ואמר רבי שמעון בן אלעזר משום רבי עקיבא, שהאשה עצמה גם כן נאמנת בדבר זה, שאם שלח אותה בעלה ממדינת הים עם הגט, כדי שתתן אותו כאן לבי"ד, ויגרשוה בו כאן, אומרת בפני נכתב ובפני נחתם, וסומכים על דיבורה, ומתגרשת.

ומבואר שלמד זאת מקל וחומר, שכן חמש הנשים שאינן נאמנות לומר מת בעלה, נאמנות להביא את גיטה, וכל שכן שהאשה עצמה, שהיא נאמנת לומר מת בעלי, נאמנת להביא גיטה.

נאמנות פונדקית

נתבאר שמתחילה אמר רבי עקיבא שאין משיאין את האשה אלא על פי עדות של עד כשר ולא על פי עדות של אשה.

אמרו לו חכמים, והלא מעשה היה בבני לוי, שהלכו לצוער עיר התמרים, וחלה אחד מהם, והביאוהו בפונדק, ובחזרתם אמרו לפונדקית, איה חברנו, ואמרה להם, מת, וקברתיו. והשיאו את אשתו על פי דבריה אף על פי שהיתה נוכרית. וכי לא תהא כל בת ישראל או כהנת מיוחסת נאמנת כפונדקית נוכרית.

השיב להם רבי עקיבא, כל שתהא כפונדקית תהא נאמנת, שהפונדקית מסיחה לפי תומה היתה, והוציאה להם סימנים, ולכן האמינו לה. שכשבאו, קודם ששאלו אותה היכן חברים, ראו אותה בוכה, ובכיה זו נחשבת כמסיחה לפי תומה, שמעצמה התחילה לומר הענין, ולאחר מכן, כששאלו אותה היכן הוא, הוציאה להם מקלו ותרמילו וספר תורה שהיה בידו, והראתה להם קבר שקברה אותו ב².

דרישה וחקירה בדיני נפשות ובדיני ממונות

בדיני נפשות אין מקבלים את העדים אלא אחר דרישה [ששואלים אותו שאלות הרבה, שלא תימצא סתירה בעדותו], וחקירה, [באיזו זמן היה המעשה, שאם יש עדים להזימו יזימוהו], שנאמר, "וְדַרְשֵׁת וְחַקְרֵת וְשָׁאַלְתָּ הַיֵּטִב" (דברים י"ג ט"ו).

ואמר רבי חנינא, דבר תורה, אחד דיני ממונות, ואחד דיני נפשות, בדרישה וחקירה, שנאמר, "מִשְׁפֵּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כָּגֵר כְּאֶזְרָח יִהְיֶה כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (ויקרא כ"ד א), וכיון שבדיני נפשות צריך דרישה וחקירה, הוא הדין לדיני ממונות. אולם חכמים הקלו ואמרו, שבדיני ממונות אין צריכים דרישה וחקירה, שלא תנעול דלת בפני לוי, שלא יוכלו לגבות חובם.

² ואם תאמר, מאי מייתו רבנן ראייה מן הפונדקית, דהא מסיחה לפי תומה היתה. ויש לומר דלא היתה ממש מסיחה לפי תומה, דמה שהוציאה מקלו ותרמילו [זה] היתה יכולה לעשות כן לעדות. ורבי עקיבא אמר להם, כי אין זה ראייה, דודאי אין לך מסיחה לפי תומה גדול מזה, כיון דכי [חזיתיה] בכיא. כן משמע קצת בירושלמי, דקאמר, עשו אותה כמסיחה לפי תומה, משמע שלא היתה ממש מסיחה לפי תומה, אלא שמביאין ראייה דלא גרעה מעד אחד. [תוס'].
³ ויל"ע אם נלמד מכאן, שגם דברי רבי אליעזר ורבי יהושע נאמרו רק קודם שהוחזקו.

למות בו, וצועק, אני פלוני בן פלוני, כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי, אף על פי שאין מכירים אותם, סומכים על דבריו, וכותבים גט לאשתו, שלא תהא מעוגנת.

אמר אני פלוני ולא הכירוהו

מעשה בצלמון, באחד שאמר, אני איש פלוני בן איש פלוני, נשכני נחש והרי אני מת. והלכו וראו שמת ולא הכירוהו שהוא אותו פלוני, ואף על פי כן השיאו את אשתו, כי אמרו מה שלא הכירוהו, כי נשתנו פניו מחמת המיתה.

היתר האשה על פי עדות עד אחד

כבר נתבאר שחכמים הקלו להתיר את האשה על פי עד אחד שאומר מת בעלה. ובמשנתנו הביאו, שמתחילה היתה מחלוקת בדבר זה. שכך אמר רבי עקיבא, כשירדתי לנהרדעא לעבר השנה, מצאתי נחמיה איש בית דלי, אמר לי, "שמעתי שאין משיאין את האשה בארץ ישראל על פי עד אחד אלא רבי יהודה בן בבא", ונומיתיו לו, "כן הדברים שאמרת, שכולן חלוקין עליו", אמר לי, "אמור להם משמי, אתם יודעים שהמדינה משובשת בגייסות, ואיני יכול לילך אצלכם ולהעיד מה ששמעתי, אך כך מקובלני מרבן גמליאל הזקן, שמשאיין את האשה על פי עד אחד", וכשבאתי והרציתי הדברים לפני רבן גמליאל, שמח לדברי, ואמר, "מצאנו חבר לרבי יהודה בן בבא", מתוך הדבר, נזכר רבן גמליאל, שנהרגו הרוגים בתל ארזא, והשיאו רבן גמליאל נשותיהן על פי עד אחד.

כמה הקלו בעדות אשה

נתבאר, שהקלו חכמים להתיר את האשה על פי עד אחד שאומר מת בעלה. וזו דעת תנא קמא במשנתנו. ולדעתו הקלו חכמים בעדות זו יותר, והוחזקו להיות משיאין את האשה, לא רק על פי עד המעיד שראה שמת בעלה, אלא אפילו על פי עד שאומר ששמע מעד אחד שמת בעלה, ואפילו היתה העד הראשון עבד או אשה או שפחה. [=והוחזקו להיות משיאין עד מפי עד עבד מפי אשה מפי שפחה].

ורבי אליעזר ורבי יהושע חולקים, ואומרים, שאין משיאין את האשה על פי עד אחד.

ורבי עקיבא אומר, על פי עד אחד כשר משיאין את האשה, אבל לא על פי אשה, ולא על פי עבד, ולא על פי שפחה, ולא על פי קרובים. ומסקנת הגמרא שדברי רבי עקיבא אלו נאמרו קודם שהוחזקו להאמין בעדות זו גם לאשה, אבל אחר שהוחזקו, מודה רבי עקיבא שמשאיין גם על פי עדות אשה כדברי תנא קמא, שכן יש ללמוד מדבריו להלן, שהזכיר שיש חמש נשים שאינן נאמנות להעיד על כך, ומשמע מזה, ששאר נשים נאמנות³.

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 19
מסכת יבמות קי"ט-קכ"ב
ט' שבט - י"ב שבט

דרישה וחקירה בעדות אשה

צריך בה דרישה וחקירה כמו בדיני נפשות.

מעשה באדם אחד, שבא להעיד על האשה לפני רבי טרפון. אמר לו, בני, היאך אתה יודע בעדות אשה זו. אמר, אני והוא היינו הולכים בדרך, ורדף אחרינו גייס, ונתלה בייחור של זית, [ובברייתא השניה אמרו, בייחור של תאנה], ופשחו [כלומר נטל ענף לעשות ממנו מקל], והחזיר את הגייס לאחוריו, אמרתי לו, אריה [גיבור חיל ולב אריה יש לך], יישר כחך, אמר לי, מנין אתה יודע שאריה שמי, אכן כך קורין אותי בעירי, יוחנן ברבי יהונתן [ובברייתא השניה אמרו יוחנן בן יונתן] אריה דמכפר שיחיא, [נמאז ידעתי שמו], ולימים חלה ומת.

בברייתא הראשונה מבואר, שמיד כששמע זאת רבי טרפון את דברי העד, התיר את אשתו של יוחנן בן יונתן להינשא. שלדעת הברייתא הזו, **בעדות אשה אין צריכים דרישה** [לבדוק אם יכוון דבריו], **וחקירה**, [באיזה יום ובאיזו שעה]. וכן דעת רבי עקיבא. והטעם לכך, **כי עדות אשה נחשבת כדיני ממונות, שכן על פי העדות הזו האשה גובה כתובתה**, ולכן אין צריך בה דרישה וחקירה כמו בדיני ממונות.

ובברייתא השניה מבואר, שלא התיר רבי טרפון את אשת יוחנן בן יונתן, אלא אחר שבדק דברי העד שנים ושלושה פעמים, ששאלו היאך היה קרוי ההרוג, יוחנן בן יונתן דמכפר שיחיא אריה [שהכפר קרוי אריה] או יוחנן בן יונתן אריה דמכפר שיחיא [שהאיש קרוי אריה], אולי יהפוך דבריו, ורק כשכיוון דבריו בכל הפעמים השיא רבי טרפון את האשה. שלדעת הברייתא הזו, **בעדות אשה צריכים דרישה וחקירה**. וכן דעת רבי טרפון בברייתא נוספת. והטעם לכך, **כי על פי העדות הזו אנו מתירים איסור אשת איש, שיש בו עונש מיתה**, ולכן

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא, **תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם**, שנאמר, "וְכָל בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ" (ישעיהו נ"ד י"ג). אל תקרי "בניך" אלא "בונך".

אולי יש לבאר זאת על פי מה שאמרו במסכת שבת דף קי"ד ע"א, מאי בנאין, אמר רבי יוחנן, אלו תלמידי חכמים, שעוסקין בבניינו של עולם כל ימיהן. ועל פי זה יתבאר הכתוב, "ויכל בניך", כלומר ככל שיהיו יותר בנאים, כלומר תלמידי חכמים, שהם "למודי ה'", אז "ורב שלום בניך", כלומר אז יתרבה השלום.

סליק פרק האשה בתרא

וכל מסכת יבמות

הודו לה כי טוב כי לעולם חסדו

בקי צור

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 19
מסכת יבמות קי"ט-קכ"ב
ט' שבט - י"ב שבט

מפתח העניינים

דף קי"ט

- 1.....
1..... האשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים
1..... האשה שהלך בעלה וחמותה למדינת הים
2..... רובא דאיתא קמן
2..... יבום וחליצה בקטן וקטנה
2..... ספק איסור כרת וספק איסור לאו
2..... הלך בעלה וצרתה עד מתי לא תנשא
3..... ניתן לי בן ומת בעלי ואחר כך בני חולצת מספק
3..... שתי יבמות שכל אחת אומרת מת בעלי
3..... נתייבמו ומתו הייבמים

דף ק"כ

- 4..... עדות האשה לצרתה
4..... הכרת המת על פי פרצוף פניו
4..... הכרת המת על פי סימנים שבגופו
4..... הכרת המת על פי סימנים שבכליו
5..... אבד הגט ומצאו קשור בכלים שמכיר בסימנים
5..... הכרת המת על פי שומא
5..... דברים שאין משאילים
5..... ראוהו צלוב או מגוייד
6..... ממתני המת מטמא
6..... גמל כחוש שמת מיד כשגדו אותו
6..... ראו שהחיה אוכלת ממנו
6..... שחטו בו שני סימנים או רובם
6..... שגג ושחט בחבירו שנים או רוב שנים

דף קכ"א

- 6..... ראו את המת מספר ימים אחר מותו
7..... שהה במים יותר משלושה ימים
7..... ראו שנפל למים
7..... רב רצה לנדות את רבי שילא ושמואל יעץ לו שישמע דברי רב שילא תחילה
8..... מעשה ששהה תחת המים במחילה של דגים
8..... צורבא מרבנן שטבע במים שאין להם סוף

בקיצור

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד
אחר ששנה מה שעלה בידו מכל
מה ששנה ויסמוך על הכללים
שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 19
מסכת יבמות קי"ט-קכ"ב
ט' שבט - י"ב שבט

- 8..... רבי עקיבא טבע במים שאין להם סוף וניצול
- 8..... רבי מאיר טבע במים שאין להם סוף וניצול
- 8..... נפל לגוב אריות
- 8..... נפל לחפורה מלאה נחשים ועקרבים
- 8..... נפל לתוך כבשן האש
- 9..... נפל לתוך יורה של שמן או של יין
- 9..... שלושה ימים בלא אכילה ושתיה
- 9..... שלושה ימים בלא שינה
- 9..... אותו שנפל לבור הגדול ועלה אחר שלושה ימים
- 9..... בתו של נחוניא חופר שיחין נפלה לבור הגדול וניצלה
- 9..... בנו של נחוניא חופר שיחין מת בצמא
- 10..... להתיר אשה על פי מסיח לפי תומו
- 10..... להתיר אשה על פי נוכרי
- 10..... מעשים שהתירו אשה על פי נוכרי מסל"ת
- 10..... טבע במים שאין להם סוף והלכה אשתו ונישאת
- 10..... אדם גדול שטבע במים שאין להם סוף
- 10..... אמר נוכרי אני הרגתי את פלוני שהמרה את פי
- 11..... **דף קכ"ב**
- 11..... נוכרי התולה פירותיו באיסור משום שסבור שמשבחם
- 11..... מעשים נוספים שהתירו נשים על פי נוכרי מסל"ת
- 11..... מעידים לאור הנר ולאור הלבנה
- 11..... משיאין על פי בת קול
- 12..... אמר אני פלוני ולא הכירוהו
- 12..... היתר האשה על פי עדות עד אחד
- 12..... כמה הקלו בעדות אשה
- 12..... אשה מביאה את גיטה ממדינת הים
- 12..... נאמנות פונדקית
- 12..... דרישה וחקירה בדיני נפשות ובדיני ממונות
- 13..... דרישה וחקירה בעדות אשה

לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך
קצרה (פסחים ג) כל הלומד תורה
ואינו חוזר עליה דומה לאדם
שזרע ואינו קוצר (סנהדרין צט)

בקי צור

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח19
מסכת יבמות קי"ט-קכ"ב
ט' שבט - י"ב שבט